

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ
2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ
2010-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ
ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ
2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ
2. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ
3. ՓՄՁ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ
4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐ
  - 4.1. Կրթություն
  - 4.2. Մշակույթ, սպորտ և երիտասարդություն
  - 4.3. Առողջապահություն
  - 4.4. Սոցիալական պաշտպանություն, երեխաների իրավունքների պաշտպանություն
5. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ
6. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
7. ՔԱՂԱՔԱԾԻՆՈՒԹՅՈՒՆ
8. ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
  - 8.1. Տարածքային կառավարում
  - 8.2. Տեղական ինքնակառավարում
  - 8.3. Քաղաքացիական հասարակություն

1. ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ԱԱՌ	Ազգային անվտանգության ռազմավարություն
ԱԱՀՀՀ	Առավել աղքատ համայնքների համալիր հետազոտություն
ԱԽ	Աշխատանքային խումբ
ԱՄԳ	Աղքատության մասնակցային գնահատում
ԱԿԾ	Ազգային վիճակագրական ծառայություն
ԳԷՖ	Գլոբալ էկոլոգիական ֆոնդ
ԵՄ	Եվրամիություն
ԿՁԾ	Կայուն զարգացման ծրագիր
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ՄԱԿ ԶԾ	ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիր
ՄԺԾԾ	Միջին ժամկետ ծախսային ծրագիր
ՄԱՄՀ	Մարդկային աղքատության մոդիֆիկացված համաթիվ
ՄԱԿ ՀՊԾ	ՄԱԿ-ի համաշխարհային պարենի ծրագիր
ՄՁԱՀ	Մարդկային զարգացման ազգային հետազոտություն
ՄՁԳ	Միջազգային զարգացման գործակալություն
ՄՁՄԿ	Մարդկային զարգացման միջազգային կենտրոն
ՄՄՈՒՀ	Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություն ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թվականների սոցիալ-տնտեսական
ՄՁԾ	զարգացման ծրագիր
ՄՎ	Մոնիտորինգ և վերլուծություն
ՆԴՀ	Նախադպրոցական հաստատություն
ՍԾՏԳ	Սոցիալական ծառայության տեղական գրասենյակ
ՏԱՊ	2013 թվականի տարեկան աշխատանքային պլան
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմին
ՓՄՁ	Փոքր և միջին ձեռնարկություններ
ՓՄՁ ԶԱԿ	Փոքր և միջին ձեռնարկությունների զարգացման ազգային կենտրոն

2. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի 2010-2013 թվականների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի (այսուհետ Ծրագիր) 2013 թվականի աշխատանքային պլանի հաշվետվությունը կազմվել է Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզպետի 11.02.2009թ. թիվ 25-Ա որոշմամբ հաստատված Սյունիքի մարզային զարգացման ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման աշխատանքային խմբի կողմից:

Ծրագրի ընդհանուր բնութագիրը

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2009 թվականի հունիսի 26-ի N782-Ն որոշմամբ հաստատվեց Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի 2010-2013 թվականների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագիրը:

ՏԱՊ-ի նպատակներն են.

- 1) Հնարավոր բոլոր ռեսուրսների համախմբումը ՄԶԾ-ով նախատեսվող 2013 թվականին իրականացվելիք միջոցառումների իրականացման համար
- 2) Նախատեսվող միջոցառումների շաղկապումը ՄԶԾ-ի արդյունքների հետ՝ «տրամաբանական հենքի» համակարգի օգնությամբ
- 3) Միջոցառումների իրականացման ցուցանիշների և արդյունքների ներառումը տրամաբանական հենքում
- 4) Հնարավորության դեպքում միջոցառումների իրականացման ժամկետների՝ ըստ եռամսյակների և դրանց իրականացման համար պատասխանատու կազմակերպությունների սահմանումը
- 5) Դեռևս ֆինանսական միջոցներով չապահովված միջոցառումների համար ֆինանսավորման ռազմավարությունների սահմանումը:

ՏԱՊ-ի իրագործման ընթացքում ակնկալվում է 2013 թվականի կտրվածքով ստանալ հետևյալ հիմնական արդյունքները.

- 1) Մարզի տնտեսության աճի տեմպերի արագացում և դրա հիման վրա շոշափելի արդյունքների արձանագրում
- 2) Բնակչության եկամուտների աճ և մարդկային աղքատության կրճատում
- 3) Բնակչության զբաղվածության աճ և գործազրկության մակարդակի նվազում
- 4) Արդյունաբերության զարգացում
- 5) Գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացման ծավալների և ապրանքայնության մակարդակի բարձրացում
- 6) Մարզի բնապահպանական իրավիճակի բարելավում
- 7) Բնակչությանը տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների որակի և մատչելիության աստիճանի էական բարձրացում
- 8) Մարզային և համայնքային ենթակառուցվածքների զարգացում
- 9) Տարածքային կառավարման արդյունավետության բարձրացում
- 10) Մարզպետարանի կարողությունների ուժեղացում

- 11) Կառավարման արդյունավետության բարձրացում՝ օպտիմալ ապակենտրոնացում
- 12) Տեղական ինքնակառավարման մարմինների հնարավորությունների և լիազորությունների հիմնավորված ընդարձակում
- 13) Հանրային կառավարման համակարգում հրապարակայնության, թափանցիկության և հաշվետվողականության սկզբունքների արմատավորում
- 14) Քաղաքացիական հասարակության մասնակցային գործընթացի ակտիվացում, մարզային և համայնքային գործընթացներին բնակչության իրազեկվածության աստիճանի բարձրացում
- 15) Տեղեկատվության ազատության աստիճանի բարձրացում:

Ծրագրի ֆինանսավորումը

ՄՐԾ իրագործման համար պահանջվող ֆինանսական միջոցները և նրանց ծախսման ուղղությունները գնահատված են՝ պահանջվող ընդհանուր գումարը կազմում է ավելի քան 71.9 մլրդ դրամ, արտարժույթով նախատեսվող ՄՐԾ ֆինանսավորման ծավալները՝ 437.9 մլն ԱՄՆ դոլար և 208.9 մլն եվրո:

2013 թվականի ՏԱՊ-ով նախատեսվել է իրականացնել **36921.1** մլրդ դրամի ծրագրեր: Նշված միջոցառումներից իրականացվել են **38460.5** մլրդ դրամի ծրագրեր:

2013 թվականի ՏԱՊ իրագործման համար նախատեսված միջոցառումների կատարումն ներկայացված է աղյուսակ 9-ում:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի կատարման համեմատականը ներկայացված է աղյուսակ 10-ում:

Ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման հայեցակարգը

ՄՐԾ-ն ունի մոնիտորինգի և գնահատման համապարփակ հայեցակարգ, որը բաղկացած է 4 հիմնական բաղադրիչներից.

- 1) Քաղաքականության ուսումնասիրում
- 2) ՄՐԾ ցուցանիշների և թիրախների վերանայում
- 3) Մասնակցային մոնիտորինգ և գնահատում
- 4) Ազդեցության գնահատում:

Ծրագրի հաշվետվության կառուցվածքը

ՄՐԾ միջանկյալ հաշվետվության ոլորտային բաժինների կառուցվածքը բաղկացած է 4 հիմնական բաժիններից.

- 1) Քաղաքականության վերլուծություն
- 2) Իրականացման առաջընթացը
- 3) Խնդիրները
- 4) Քաղած դասերը և հետագա քայլերը:

Քաղաքականության վերլուծություն: Այստեղ ամփոփվել են ոլորտի համար տարվա կտրվածքով առաջարկված ցուցանիշները և միջոցառումները:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Իրականացման առաջընթացը: Այս բաժնում նշվել են 2013 թվականի ձեռքբերումները և դրանք կապվել ՏԱՊ-ի արդյունքային ցուցանիշների հետ:

Խնդիրները: Այստեղ նկարագրվել է տարվա ընթացքում ծագած յուրահատուկ խնդիրները և խոչընդոտները:

Քաղաճ դասերը և հետագա քայլերը: Այս բաժինը բացահայտում է հետագա այն խնդիրները, որոնք բյուջեի և պլանավորման գործընթացի հիմքը կհանդիսանան:

3. ՓՄՁ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության, ինչպես նաև մասնավոր հատվածի զարգացումը մարզում աղքատության կրճատման և տնտեսական զարգացման ամենակարևոր ուղղություններից մեկն է: Այս կապակցությամբ ՏԱՊ-ով նախատեսվում է.

- 1) Աջակցություն մարզի ՓՄՁ պետական աջակցության տարեկան ծրագրերի իրականացմանը
- 2) Սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցություն
- 3) ՓՄՁ սուբյեկտներին գործարար տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն
- 4) Ուսուցողական աջակցության ծրագիր
- 5) Ձեռնարկատիրական գործունեությանն առնչվող իրավաօրենսդրական ակտերի և դրանցում տեղի ունեցող փոփոխությունների վերաբերյալ մարզի գործարարների շրջանակներում տեղեկատվության տարածման միջոցառումների իրականացում:

Այս նպատակներին հասնելու համար կարևորվում է ՓՄՁ ՁԱԿ-ի Սյունիքի մարզի ներկայացուցչությունների, մարզպետարանի, մարզի խորհրդի, մարզի տեղական ինքնակառավարման մարմինների անմիջական աջակցությունն ու մասնակցությունը գործընթացին:

Կարևոր է շեշտը դնել հատկապես ՓՄՁ աջակցության տարեկան պլանում գյուղական համայնքների շահառուների տեսակարար կշռի մեծացման վրա:

Առաջարկվում է բարձրացնել գործարար ակտիվությունը մարզում բիզնես պլանավորման և կառավարման տարածաշրջանային հատուկ մոտեցումների կիրառման միջոցով՝ ներգրավելով այդ գործընթացներում ՏԻՄ-երին և համայնքների գործարար ներկայացուցիչներին:

3.2 Իրականացման առաջընթացը

Մարզում ՓՄՁ ոլորտում իրականացված աշխատանքներն ըստ աջակցման գործիքների և ՓՄՁ սուբյեկտների կարելի է խմբավորել՝

- 1) ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորության տրամադրման ծրագիր
- 2) ՓՄՁ սուբյեկտների թողարկվող արտադրանքի, մատուցվող ծառայությունների շուկաներ առաջ մղման աջակցության ծրագիր
- 3) ՓՄՁ սուբյեկտներին գործարար տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն
- 4) Սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցության ծրագիր
- 5) Սկսնակ գործարարների ֆինանսական աջակցության ծրագիր
- 6) Ուսուցողական աջակցություն
- 7) Ձեռնարկությունների եվրոպական ցանցի հաղորդակցման կենտրոնի գործունեության շրջանակներում աջակցություն

ՓՄՁ սուբյեկտներին տրամադրվել է 5127.8մլն դրամի վարկ, ինչպես նաև 15.9 մլն դրամ վարկային երաշխավորություն:

Վարկային ծրագրեր

2013թ. ընթացքում մարզում բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից՝ փոքր ու միջին բիզնեսի և գյուղատնտեսության զարգացմանը խթանելու նպատակով, տրամադրվել են 5.1 մլրդ դրամի վարկեր:

ՀՀ Սյունիքի մարզի Գորիս և Մեղրի քաղաքներում իրականացվել է «Սկսնակ ձեռներեցության աջակցության» երկու ծրագիր, որին մասնակցել են 41 սկսնակ գործարարներ: Ծրագրի շրջանակներում 2013թ. տրամադրված վարկի գումարը կազմել է 15.3 մլն դրամ:

2013թ. ընթացքում 1258 ՓՄՁ սուբյեկտի տրամադրվել է տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն, 2 ՓՄՁ-ի՝ վարկային երաշխավորություններ, 12 սկսնակ գործարարների՝ ձեռներեցության աջակցություն, 41 սկսնակ գործարարների՝ ձեռներեցության աջակցություն, 7 սկսնակ և գործող ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորությունների տրամադրում, 8 ՓՄՁ-ի՝ արդյունաբերական համակարգերի կառուցմանն աջակցություն, 47 ՓՄՁ-ի՝ ուսուցողական աջակցություն և 13 ՓՄՁ-ի՝ աջակցություն ձեռնարկությունների եվրոպական ցանցի հաղորդակցման կենտրոնի գործունեության շրջանակներում:

2013 թվականին մարզում ՓՀԷԿ-երի կառուցման և շահագործման նպատակով մասնավոր ներդրողների կողմից իրականացվել են շուրջ 950.0 մլն դրամի ներդրումներ:

3.3 Խնդիրները

Մարզում դեռևս ցածր է ՓՄՁ սուբյեկտների տարածաշրջանային ընդգրկվածությունը /ծրագրերում ընդգրկվել են առավելապես Կապանի և Սիսիանի տարածաշրջանի ՓՄՁ սուբյեկտները/:

3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Գոյություն ունեցող խնդիրների առկայության պարագայում ՄԶԾ ՓՄՁ աջակցման ծրագիրը շարունակում է իրագործվել և այս ուղղությամբ զգալի առաջընթաց է արձանագրվել:

ՓՄՁ աջակցման ծրագրի արդյունավետ շարունակությունը կարևոր նախադրյալ կհանդիսանա մարզում մասնավոր հատվածի զարգացման ռազմավարության մշակման համար:

4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐ

4.1. ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

4.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Ելնելով մարզում կրթության ոլորտի ներկա իրավիճակից՝ կրթության որակի և մատչելիության բարձրացումը շարունակվում է դիտվել որպես այս ոլորտի զարգացման գերակա նպատակ: 2013 թվականի ընթացքում հատկապես ուշադրություն է դարձվել հանրակրթության համակարգում տեղի ունեցող ինտենսիվ բարեփոխումներին:

Նկատի ունենալով Սյունիքի մարզի տնտեսական ներուժն ու զարգացման միտումները առաջնային է դառնում որակյալ մասնագիտական կրթության հնարավորությունների՝ հատկապես նախնական (արհեստագործական) մասնագիտական կրթության հնարավորությունների ընդլայնումը:

Լուրջ աշխատանքներ են իրականացվել հատուկ կրթական և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներին հանրակրթական համակարգում ինտեգրելու աշխատանքները շարունակելու ուղղությամբ:

Հատուկ ընդհանուր կրթության բնագավառում պետական ռազմավարությունն ուղղվել է մի կողմից հատուկ կրթական հաստատություններում երեխաների կրթության և խնամքի որակի բարելավմանը, մյուս կողմից այլընտրանքային ծառայությունների ձևավորմանը, ինչը հնարավորություն է տալիս աստիճանաբար բեռնաթափել հատուկ դպրոցները: Այս ուղղությամբ լուրջ քննարկումներ են ընթանում մարզային ենթակայության 2 հատուկ դպրոցների հետագա կարգավիճակի, համակարգում ընդգրկված սովորողների կրթական և սոցիալական կարիքի գնահատմանը համաձայն՝ նրանց ուսուցումը համապատասխան ուսումնական հաստատություններում կազմակերպելու համար:

4.1.2 Իրականացման առաջընթացը

2013 թվականի ընթացքում շարունակվել է դպրոցների և նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների վերանորոգման, տեխնիկական վերազինման և գույքի թարմացման միջոցառումները, ուսումնական զենքի զետեղարանների կահավորմանն ուղղված աշխատանքները, ուսուցիչների և դաստիարակների մասնագիտական կարողությունների բարձրացման, նախադպրոցական և մասնագիտական կրթության զարգացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացումը: Հատուկ ուշադրության կենտրոնում է նախադպրոցական կրթություն ստանալու՝ երեխայի իրավունքների ապահովումը: ՀՀ կրթության մատչելիության ապահովում>> ծրագրի շրջանակներում ՀՀ Սյունիքի մարզի 7 հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում (դպրոցներում) դրամաշնորհային ծրագրով գործարկվել են նախադպրոցական խմբեր:

Համաշխարհային բանկի վարկային ծրագրի շրջանակներում շարունակվում են ուսուցիչների վերապատրաստման աշխատանքները, մեկ կամ մեկից ավելի թեմատիկ

ուղղվածությամբ: «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան փետրվար-ամսին իրականացվել են 2012 թվականին վերապատրաստված 430 ուսուցիչների ատեստավորման աշխատանքները: 2013 թվականի հունիսին մարզային ենթակայության 403 ուսուցիչների համար անցկացվել է վերապատրաստման դասընթացներ:

<<Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ>> ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին կազմակերպվել են դասընթացներ, հանդիպումներ, սեմինարներ հետևյալ թեմաներով.

- 1) Նորարարական գաղափարները մանկավարժության մեջ, մասնախմբերի աշխատանքը թեմայով դասընթաց: Բազմահամակազմ դասարաններում դասավանդման նոր մեթոդի ներդրման դասընթացներ և խորհրդատվություն (546.2 հազ դրամ)
- 2) Առարկայական մասնախմբերի աշխատանքը թեմայով դասընթաց (194.2 հազ դրամ)
- 3) Ծաղկածորում Սիսիանի հատուկ դպրոցի և Գորիսի գիշերօթիկ դպրոցների հոգեբանների, մանկավարժների և բուժքրոջ համար կազմակերպված դասընթաց (70.0 հազ դրամ)
- 4) <<Դպրոցի խորհուրդ անկա իրավիճակի և գործունեության հեռանկարները 2013թ.>> թեմայով աշխատանքային հանդիպում (84.2 հազ դրամ)
- 5) <<Դպրոցի ֆինանսական միջոցների մասնակցային կառավարում>> թեմայով դասընթաց ՏՁԾ համայնքների ԴԽ, ԾԽ անդամների, դպրոցի տնօրենների և փոխտնօրենների համար (430.4 հազ դրամ)
- 6) Աջակերտական խորհուրդների նախաձեռնությամբ իրականացվող ծրագրեր և միջոցառումներ, դպրոցների աջակերտական, ծնողական և դպրոցական խորհուրդների կարողությունների զարգացման դասընթացներ և աշխատանքային հանդիպումներ, աջակերտական խորհուրդներին հայտարարված <Լավագույն բլոգ> մրցույթի մրցանակներ և խրախուսական նվերներ (8414.1 հազ դրամ)
- 7) 65 դպրոցական երեխաների համար վարսահարդարի, խոհարար-դիզայների և խոհարար հրուշակագործի հմտությունների ապահովում/դասընթաց (606.0 հազ դրամ)
- 8) Աջակցություն երեխաների պաշտպանության օրվա միջոցառումներին /հունիսի 1/- 800.0 հազ դրամ

Իրականացված դասընթացների, հանդիպումների, միջոցառումների, քննարկումների համար հատկացված գումարի արժեքն է 11.145,1 հազ դրամ:

<<Վորլդ Վիժն Ինտերնեյշնլ>> միջազգային բարեգործական կազմակերպությունը շարունակում է աջակցել հանրակրթական, ինչպես նաև նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններին նրանց ուսումնանյութական բազայի հարստացման ուղղությամբ, մասնավորապես.

- 1) Կապան քաղաքի թ. 2 մանկապարտեզի դահլիճի վերանորոգում (2920.0 հազ դրամ)
- 2) Կահույքի տրամադրում Կապանի թ. 4, 13 մանկապարտեզներին: Թիվ 2 մանկապարտեզի բեմի համար վարագույրի տրամադրում (1440.0 հազ դրամ)

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

- 3) Կապանի թ. 8, 10 և 12 դպրոցների սանհանգույցների վերանորոգում (16113.0 հազ դրամ)
- 4) Կապանի թ. 6 և թ. 10 դպրոցներում ուսումնական ցերմոցների հիմնում (4182.0 հազ դրամ)
- 5) Կահույքի և ուսումնական պարագաների տրամադրում տարածաշրջանի դպրոցներին /կարիքների գնահատման հիման վրա/ (1600.0 հազ դրամ)
- 6) Աշտոտվան համայնքի մանկապարտեզի խոհանոցի վերանորոգում (2664,385 հազ.դրամ)

Աղյուսակ 1 Կրթության ոլորտի 2013թ. արդյունքային ցուցանիշները

Միջոցառման անվանումը	Արդյունքային ցուցանիշը	Թիրախ	Փաստացի
Բարձրացնել կրթական ծառայությունների մատչելիությունը և որակը Սյունիքի մարզում	1. Համախառն ընդգրկվածությունը հիմնական դպրոցում	99.5%	99.5%
	2. Աշակերտ – ուսուցիչ հարաբերակցությունը՝ հանրակրթության բնագավառում	7:1	7:1
	3. Ջեռուցման լոկալ համակարգ ունեցող դպրոցների թիվը	39	39
	4. 3-6 տարեկան երեխաների նախադպրոցական հաստատություններում ընդգրկվածության տեսակարար կշիռը այդ տարիքի երեխաների ընդհանուր թվում	46%	51.35%
	5. Հանրակրթական ծառայությունների որակից աշակերտների և ծնողների բավարարվածության աստիճան	85%	93%
	6. ԲՈՒՀ ընդունված դպրոցի շրջանավարտների տեսակարար կշիռը սովյալ տարվա շրջանավարտների ընդհանուր թվաքանակի մեջ	40%	63.6%
Դպրոցների մարզադահլիճների և խաղահրապարակների վերանորոգում, մարզագույքով և տեխնիկական պարագաներով հագեցում	Բարեկարգված մարզադահլիճներ և խաղահրապարակներ ունեցող դպրոցների տեսակարար կշիռը	9.2 %	9.2 %
Ջեռուցման լոկալ համակարգի ներդրում	Ջեռուցման լոկալ համակարգ ունեցող դպրոցների տեսակարար կշիռը	32,5	32,5
	Ջեռուցման լոկալ համակարգ ունեցող դպրոցներում սովորող աշակերտների թիվը	11650 աշակերտ	11650 աշակերտ

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

Համակարգչային դասասենյակների ստեղծում, համալրում և ինտերնետ կապով ապահովում)	Համակարգչային դասասենյակներ ունեցող դպրոցների թիվը ինտերնետ կապով ապահովված դպրոցների թիվը	102 114	102 114
Ուսուցիչների մասնագիտական վերապատրաստման դասընթացների պարբերաբար կազմակերպում, կրթության օրենսդրության մասին իրազեկում	Որակավորման բարձրացման, մեկ կամ մեկից ավելի թեմատիկ ուղղվածությամբ վերապատրաստման դասընթացների մասնակցած ուսուցիչների թիվ Համակարգչին տիրապետող ուսուցիչների թիվ	878 1220	743 1270
Ուսուցիչների, երեխաների և ծնողների համար դասընթացների կազմակերպում ուսուցիչ-աշակերտ-ծնող կապը ամրապնդելու նպատակով	Ուսուցիչների, երեխաների և ծնողների համար դասընթացների կազմակերպում /հազ դրամ/	90.99	90.99
Դասավանդման համազործակցային և մանկավարժական նոր մեթոդների ուսուցում	Մարզի 24 համայնքի նախադպրոցական և հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների դաստիարակների և ուսուցիչների համար ուսուցման նոր մեթոդների վերաբերյալ դասընթացների կազմակերպում և անցկացում /հազ դրամ/	785.6	400.0
Ուսուցիչների պարտադիր ատեստավորման կազմակերպում «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան	Նախապատրաստական աշխատանքների իրականացում ատեստավորման 1-ին փուլի մասնակից ուսուցիչների համար	20%	20%
Աշակերտական խորհուրդների անդամների համար դասընթացների կազմակերպում	Մարզի 18 համայնքների դպրոցների աշակերտական խորհուրդի անդամների հետ դասընթացների կազմակերպում /հազ դրամ/	4350.0	507.5
Սոցիալապես անապահով, ծնողազուրկ, բազմազավակ ընտանիքների երեխաների ամառային հանգստի կազմակերպում	Մանկական առողջարարական ճամբարներում ամառային հանգստի կազմակերպում /հազ դրամ/	11920.0 /1670 աշակերտ/	10400.0 /1620 աշակերտ/
Նախադպրոցական հաստատությունների ուսումնանյութական բազայի թարմացում	Կահույքի տրամադրում Կապանի թ.2, 4, 13 մանկ.:Վերանորոգվել է Կապանի թ.2,13,Գորիսի թ1,Շինուհայրի, Անգեղակոթի Աշոտավանի մանկապարտ. վարագույրի տրամադրում, Կապան քաղաքի թ. 2 մանկ.	49014,540	46336,540
Կիրակնօրյա դպրոցի հիմնադրում և աջակցություն	Կապանի, Մեղրիի և Ագարակի կիրակնօրյա դպրոցներին աջակցություն /հազ դրամ/	3918.0	143.0

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

Հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում բարեկարգման ծրագրերի, շինարարական վերանորոգման աշխատանքների իրականացում, աշակերտների նախաձեռնությամբ իրականացված ծրագրեր, դիտողական պարագաների տրամադրում, համակարգիչների նվիրաբերում, դպրոցների աջակցության ծրագրերի իրագործում	1. Կապանի թ. 8, 10 և 12 դպրոցների սանհանգույցների վերանորոգում, Կապանի թ. 6 և թ. 10 դպրոցներում ուսումնական ջերմոցների հիմնում, կահույքի և ուսումնական պարագաների տրամադրում տարածաշրջանի դպրոցներին /կարիքների գնահատման հիման վրա/ 2. <<Վորլդ Վիժըն Ինտերնեյշնլ>> միջազգային բարեգործական կազմակերպության կողմից հանրակրթական ուսումնական հաստատություններին աջակցություն	808460.0 13000.0	21895.0 340.4

4.1.3 Խնդիրները

Չնայած ՀՀ կառավարության կողմից ոլորտում իրականացվող բարեփոխումներին և ձեռքբերումներին, ուսման որակ և մատչելիություն ապահովելու համար դեռևս դանդաղ է ընթանում դպրոցի նյութատեխնիկական բազայի արդիականացման և հագեցվածության գործընթացը, մասնավորապես՝ գյուղական դպրոցների լաբորատոր սարքավորումներով, որակյալ ինտերնետ կապով, կոշտ գույքով ապահովվածությունը:

Դպրոցականների ամառային հանգստի լիարժեք և արդյունավետ կազմակերպման համար խիստ նպատակահարմար է օգտագործել մարզի յուրահատուկ բնակլիմայական և ռեկրեացիոն ռեսուրսները՝ շեշտը հիմնականում դնելով վրանային ճամբարների ստեղծմանը:

Ուսումնական զենքի գետեղարանների (պահասենյակների) <<Ձենքի մասին>> ՀՀ օրենքի դրույթներին համապատասխան ստեղծելու և կահավորելու գործընթացը վերջնական ավարտին հասցնելու նպատակով աշխատանքները շարունակվում են: Մարզի 70 դպրոցների հատկացվել է ուսումնական քիմիական սարքավորումներ:

4.1.4 Քաղաժ դասերը և հետազա քայլերը

Ոլորտի առջև կանգնած խնդիրների լուծումը հրատապ է և պահանջում է լուրջ ֆինանսական միջոցներ:

Դպրոցների ուսումնական զենքի գետեղարանների (պահասենյակների) <<Ձենքի մասին>> ՀՀ օրենքի դրույթներին համապատասխան ստեղծելու և կահավորելու գործընթացը գտնվում է ավարտման փուլում: Այն ավարտին հասցնելու համար պահանջում է ֆինանսական ներդրումներ, որն անհրաժեշտ է իրականացնել բացառապես ՀՀ պետական բյուջեի հաշվին: Առաջիկայում ԿԳ նախարարությանը կներկայացվի մարզի այն դպրոցների ցանկը, որոնք առաջիկա 5 տարիների

ընթացքում ուսումնական զենք ստանալու համար չեն կարող կահավորել զետեղարաններ:

Ոլորտում որպես հիմնախնդիրներ են մնում հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների հիմնանորոգման և նյութատեխնիկական բազայի նորացման ու արդիականացման խնդիրները:

Ժամանակն է պետական կրթական առանձին քաղաքականություն իրականացնել գյուղական դպրոցի նկատմամբ, հնարավորություն ստեղծել լուծելու այն կարևորագույն, առաջնահերթ խնդիրները, որոնք տեղերում խոչընդոտում են այդ դպրոցների գործունեության բարելավման գործընթացը: Ժողովրդագրական բացասական միտումների հետ կապված բավականին լուրջ հիմնախնդիր է դարձել մարզի սահմանամերձ, լեռնային սակավաթիվ բնակչությամբ համայնքներում գյուղական դպրոցի պահպանության խնդիրը: Առկա միտումների պահպանման դեպքում առանձին համայնքներ կկանգնեն դպրոցների փակման վտանգի առջև, ինչն իր հերթին զգալի բացասական ազդեցություն կունենա գյուղապահպանության խնդրին:

4.2. ՄՇԱԿՈՒՅԹ, ՍՊՈՐՏ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

4.2.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2013թ. ընթացքում մշակույթի, սպորտի և երիտասարդության բնագավառում մարզպետարանի գործունեությունը նպատակաուղղվել է մարզում պետական մշակութային քաղաքականության իրականացմանը, մշակույթի դերի բարձրացմանը, պետական, ազգային և այլ տոների, ազգային ծեսերի ու ծիսակարարությունների վերականգնմանն ու տարածմանը, մշակութային ժառանգության պահպանությանը, զանգվածային միջոցառումների կազմակերպմանը, կադրային քաղաքականության և մշակութային կրթության զարգացմանը, երիտասարդության հետ տարվող աշխատանքների աջակցմանն ու ակտիվացմանը:

2013 թվականին մարզի գյուղական և քաղաքային համայնքներում կազմակերպվել և իրականացվել են ազգային, պետական տոներին նվիրված միջոցառումներ, հորեյլաններ, փառատոներ, ցուցահանդեսներ, տոնախմբություններ, գիտաժողովներ, համերգային և թատերական ծրագրեր, սպորտային մրցումներ, հուշամրցաշարեր, առաջնություններ:

4.2.2 Իրականացման առաջընթացը

Մշակութային միջոցառումների իրականացման նպատակով 2013թ. պետական բյուջեով ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանին հատկացված 7,171 մլն դրամ գումարից ծախսվել է 4,2մլն դրամ: Տարվա ընթացքում բազմաթիվ մշակութային և սպորտային միջոցառումներ իրականացվել են նաև համայնքային և այլ դոնոր կազմակերպությունների ֆինանսական միջոցների հաշվին:

Հաշվետու ժամանակահատվածում անհրաժեշտ աշխատանքներ են իրականացվել մարզի մշակութային և սպորտային, երաժշտական կրթական հաստատությունների աշխատանքների կազմակերպման, մշակութային և սպորտային կառույցների վերանորոգման, անհրաժեշտ գույքի և սարքավորումների ձեռքբերման ուղղությամբ:

2013 թվականին իրականացվել են շուրջ 50.47 մլն դրամի շինվերանորոգման աշխատանքներ, այդ թվում՝ Ագարակի արվեստի դպրոցի վերանորոգում - 19.38 մլն դրամ, Լորի Հ. Սահյանի տուն թանգարանի վերանորոգում - 25.22 դրամ, Բակունցի տուն թանգարանի նորոգում 5.87 մլն դրամ գումարի շրջանակներում:

2013թ պետական բյուջեից հատկացված 19.0 մլն դրամ գումարի շրջանակներում <<Կապանի մշակույթի կենտրոն>> ՊՈԱԿ-ը, Կապան, Գորիս, Մեղրի, Ագարակ քաղաքային համայնքների և Խնձորեսկ գյուղական համայնքի մշակույթի պալատները ապահովվել են նոր գույքով և սարքավորումներով :

Աղյուսակ 2. Մշակույթի, սպորտի և երիտասարդության ոլորտի 2013թ. արդյունքային ցուցանիշները.

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

Միջոցառման անվանումը	Արդյունքային ցուցանիշը	Թիրախ	2013թ. փաստացի
Մշակույթի և մարզական հաստատությունների շենքերի հիմնանորոգում և նյութատեխնիկական բազայի բարելավում	Հիմնանորոգվող մշակութային օբյեկտների թիվը Ներդրումների չափը	4 142.5 մլն դրամ	3 69.47 մլն դրամ
Մշակութային և սպորտային միջոցառումների կազմակերպում	Մարզային մշակութային միջոցառումների կազմակերպում	7.2 մլն դրամ	4.2 մլն դրամ

4.2.3 Խնդիրները

Չնայած իրականացված աշխատանքներին դեռևս շարունակում են հրատապ մնալ մարզի մշակույթի և սպորտային հաստատությունների վերանորոգման և համապատասխան գույքով ապահովման, ջեռուցման համակարգերի ներդրման հարցերը:

4.2.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Հաշվետու ժամանակահատվածում մարզի գյուղական և քաղաքային համայնքներում կազմակերպված մշակութային և սպորտային միջոցառումները էական ազդեցություն են թողել մարզի բնակչության գեղագիտական դաստիարակության, ազատ ժամանցի կազմակերպման, մատաղ սերնդի հոգևոր դաստիարակության վրա:

2013 թվականի ընթացքում կարևորվել է կազմակերպվող միջոցառումներին բնակչության ակտիվ մասնակցությունը, մասսայական, մշակութային և սպորտային միջոցառումների կազմակերպումը և հոգևոր մշակութային կրթության ուղղությամբ աշխատանքների ակտիվացումը:

2013 թվականի ընթացքում մշակույթի, սպորտի և երիտասարդության բնագավառում մարզպետարանի գործունեությունը նպատակաուղղվել է մարզում պետական մշակութային քաղաքականության իրականացմանը, մշակույթի դերի բարձրացմանը, պետական, ազգային և այլ տոների, ազգային ծեսերի ու ծիսակարարությունների վերականգնմանն ու տարածմանը, մշակութային ժառանգության պահպանությանը, զանգվածային միջոցառումների կազմակերպմանը, կադրային քաղաքականության և մշակութային կրթության զարգացմանը, երիտասարդության հետ տարվող աշխատանքների աջակցմանն ու ակտիվացմանը:

2013թ. ընթացքում մարզի գյուղական և քաղաքային համայնքներում կազմակերպվել և իրականացվել են ազգային, պետական տոներին նվիրված միջոցառումներ, հորեյաններ, փառատոներ, ցուցահանդեսներ, տոնախմբություններ, գիտաժողովներ, համերգային և թատերական ծրագրեր, սպորտային մրցումներ, հուշամրցաշարեր, առաջնություններ:

4.3. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

4.3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2013թ. տարեկան աշխատանքային ծրագրով նախատեսված միջոցառումները ընդգրկում են՝ մարզի տարածաշրջաններում գործող առողջապահական կառույցների համաչափ զարգացումը, բնագավառում ֆինանսական միջոցների արդյունավետ օգտագործումը, առողջության առաջնային պահպանման, մոր և մանկան առողջության, հիվանդանոցային և շտապ օգնության ծառայությունների որակի ու մատչելիության բարձրացումը: Հաշվետու ժամանակահատվածում կարևորվորվել են համակարգի ֆինանսավորման մեխանիզմների, գյուղական բնակչության բուժօգնության, հիվանդանոցային համակարգում պետական միջոցների արդյունավետ օգտագործման, մոր և մանկան առողջության պահպանման, իմունոկանխարգելման և վերարտադրողական առողջության բնագավառներում իրականացված գործառույթների որակի և լիարժեքության ապահովումը: Առանձնակի ուշադրություն է դարձվել ՄԻԱՎ/ԶԻԱՀ-ի, բրուցելյոզի, տուբերկուլոզի, մալարիայի և այլ տարափոխիկ հիվանդությունների կանխարգելման ուղղություններին ու նրանց հակազդելուն ուղղված ազգային ծրագրերում մշակված միջոցառումների իրականացմանը:

ԱԱՊ օղակում 2013 թվականին իրականացվել են հետևյալ աշխատանքները՝ արտահիվանդանոցային բուժօգնության որակի նոր ցուցանիշների ներդրումը, բնակչությանը անվճար կամ արտոնյալ պայմաններով դեղերով ապահովման գործընթացի բարելավումը, ԱԱՊ իրականացնող բժշկի մոտ գրանցման գործընթացը արդիականացումը:

2013թ. ընթացքում շարունակվել է նեոնատալ և մանկական հիվանդանոցային, բուժօգնության արդիականացումը:

ՀՀ առողջապահության նախարարության ԾԻԳ-ի կողմից վարկային ծրագրի շրջանակներում արդեն մեկնարկել է «Կապանի ԲԿ» ՓԲԸ թերապևտիկ մասնաշենքի վերակառուցումը և «Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ» ՓԲԸ նոր մասնաշենքի կառուցումը, ավարտվել է «ԶՊՄԿ» ՓԲԸ-ի միջոցներով «Քաջարանի ԲԿ» ՓԲԸ արդիականացումը:

Միջազգային կազմակերպությունների, բարեգործական հիմնադրամների կողմից մեկնարկել են մի շարք ներդրումային աշխատանքներ, հատկապես գյուղական ԱԱՊ կենտրոններում, որոնք ուղղված են վերջիններիս նյութատեխնիկական ռեսուրսների բարելավմանը, ինչը կապահովի մարզում գործող առողջապահական ընկերությունների համաչափ զարգացումը:

Կադրային ռեսուրսների բարելավման, հատկապես մասնագետների հետբուհական շարունակական կրթման նպատակով իրականացվել են նաև մի շարք կրթական և ուսուցողական ծրագրեր միջազգային կազմակերպությունների կողմից տրամադրված միջոցներով: Մասնավորապես «Վորլդ Վիժն Հայաստան» ԲԿ կողմից իրականացվել են դասընթացներ ԲՄԿ-ում աշխատող բուժքույրերի համար՝ պետական պատվերի շրջանակներում ԲՄԿ-ում մատուցվող ծառայությունների վերաբերյալ: ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի կողմից կազմակերպվել են դասընթացներ առողջության առաջնային պահպանման օղակում ծառայություններ մատուցող բժշկների և բուժքույրերի համար՝ «Վաղ տարիքի երեխաների սնուցում» թեմայով:

«Տուբերկուլոզի դեմ պայքարի» պետական նպատակային ծրագրի շրջանակներում շարունակվել է ԱԱՊ ոլորտում գործող բժիշկների և բուժքույրերի կրթումը:

Բժշկական համալսարանի 6 շրջանավարտ մարզպետի միջնորդությամբ շարունակում են ուսուցումը կլինիկական օրդինատուրայում պետական պատվերի շրջանակներում՝ հետագայում մարզում 5 տարի աշխատելու պայմանով:

4.3.2 Իրականացման առաջընթացը

2013թ. թվականին իրագործելով «Կառավարության կողմից մշակված քաղաքականության դրույթները «Սյունիքի մարզի առողջապահական համակարգի գործունեության արդյունքում տեղի է ունեցել բժշկական արդյունավետության որոշակի բարձրացում, մասնավորապես իրականացվել են հետևյալ միջոցառումները.

Բժշկական օգնության որակի և մատչելիության բարելավում

ա/ Արտահիվանդանոցային բուժօգնության գծով.

1. Մեկնարկել է ԱԱՊ ոլորտում մատուցված ծառայությունների որակը ապահովող նոր ցուցանիշների ներդրման գործընթացը, բարձրացել է ընտանեկան բժշկների որակյալ ծառայություններից օգտվող /82%, սկրինինգային ծրագրերի մեջ ընդգրկված բնակչության տեսակարար կշիռը, ավելացել է նորածինների կրծքով սնուցման ընդգրկվածությունը, շտկվել են իմունոկանխարգելման գործընթացի բացթողումները, 100% ապահովվել է առողջ երեխայի վարման ծավալը, ապահովվել է ՄՀԻՎ 100%-ով:
2. Բարձրացել է դիսպանսերային և նեղ մասնագիտական արտահիվանդանոցային բուժօգնության որակն ու մատչելիությունը՝ աճել է ներգատաբանական, ուռուցքաբանական, սրտաբանական հիվանդությունների վաղ հայտանաբերված դեպքերի տեսակարար կշիռը: Շարունակվել է մարզային շրջիկ խմբում ընդգրկված նեղ մասնագիտական որակավորում ունեցող բժշկների այցելությունները տարածաշրջաններ և գյուղական համայնքներ՝ դրանով իսկ նպաստելով գյուղական բնակչությանը նեղ մասնագիտական բուժօգնության մեջ ընդգրկվելուն, առանձնակի շեշտադրվել է ոչ տարափոխիկ տարածված հիվանդությունների բարդությունների կանխարգելման և հղիների նախաձննդյան հսկողության մեջ վաղ ընդգրկման գործընթացը:
3. Ներդրվել են անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքի ապահովման և հաշվետվությունների ներկայացման նոր մոդելներ և ձևեր: Մարզում ստեղծվել է աշխատանքային խումբը, որը պարբերաբար ուսումնասիրել է նշված գործընթացում առկա խնդիրները:
4. Բարձրացել է գյուղական համայնքներում լաբորատոր-ախտորաշիջ արտագնա այցելությունների թիվը:

բ/ Հիվանդանոցային բուժօգնության գծով.

1. Իրականացվել է մոր և մանկան առողջության ծառայությունների բարելավում, որի արդյունքում հաշվետու ժամանակաշրջանում բացառվել է մայրական մահացությունը: Իրականացվել է մանկական և պերինատալ մահացության բոլոր դեպքերի վերլուծություն՝ ուսումնասիրվել են պատճառները և մշակվել է վերջինիս նվազեցմանն ուղղված միջոցառումների ծրագիր:

2. Նշված ժամանակահատվածում մոնիտորինգի է ենթարկվել երեխաներին հիվանդանոցային բուժօգնության ուղեգրման հիմնավորվածությունը, ձեռնարկվել են միջոցներ երեխաներին չհիմնավորված ստացիոնար բուժման ուղեգրման դեպքերի բացառման ուղղությամբ:

3. Հիվանդանոցային բուժօգնության որակի բարելավման նպատակով «Սյունիքի մարզպետի որոշմամբ ստեղծվել է հանձնաժողով, որի մեջ ընդգրկվել են նաև միջազգային բարեգործական կազմակերպությունների ներկայացուցիչները:

գ/ Մարզում շտապ օգնության ծառայության բարելավման գծով.

1. Մոնիտորինգի է ենթարկվել շտապ օգնության ծառայության կողմից իրականացված բուժօգնության համապատասխանելիությունը «Ս առողջապահության նախարարության կողմից մշակված գործելակերպին:
2. Իրականացվել են մի շարք միջոցառումներ, ուղղված շտապ օգնության ծառայության կադրային հագեցվածության բարելավմանը:

Բժշկական հաստատությունների նյութատեխնիկական ռեսուրսների բարելավման գծով.

1. Շարունակվում է բուժհաստատությունների շենքային պայմանների բարելավումը՝ ընթացքի մեջ է «Կապանի ԲԿ» ՓԲԸ թերապևտիկ մասնաշենքի վերակառուցման աշխատանքները, որը իրականացվում է ՀԲ վարկային ծրագրի շրջանակներում: Ավարտվել է «Քաջարանի ԲԿ» ՓԲԸ պոլիկլինիկական մասնաշենքերի վերակառուցումը և հագեցումը արդի սարքավորումներով, որը իրականացվել է է «ՀՊՄԿ» ընկերության կողմից: Ավարտվել են «Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ» ՓԲԸ նոր համալիրի նախագծային-նախահաշվարկային աշխատանքները:

2. Շարունակվում է մարզի բուժհաստատությունների կադրային ռեսուրսների բարելավումը: Բժշկների հետբուհական շարունակական կրթման նպատակով իրականացվել են նաև մի շարք կրթական և ուսուցողական ծրագրեր միջազգային կազմակերպությունների կողմից տրամադրված միջոցներով՝ մասնավորապես «Վորլդ Վիժն Հայաստան» ԲԿ կողմից իրականացվել են դասընթացներ ԲՄԿ-ում աշխատող բուժքույրերի համար՝ պետական պատվերի շրջանակներում ԲՄԿ-ում մատուցվող ծառայությունների վերաբերյալ: ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի կողմից կազմակերպվել են դասընթացներ առողջության առաջնային պահպանման օղակում ծառայություններ մատուցող բժշկների և բուժքույրերի համար՝ «Վաղ տարիքի երեխաների սնուցում» թեմայով:

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

«Տուբերկուլոզի դեմ պայքարի» պետական նպատակային ծրագրի շրջանակներում շարունակվել է ԱԱՊ ոլորտում գործող բժիշկների և բուժքույրերի կրթումը:

Պետական պատվերի շրջանակներում կլինիկական օրդինատուրայի միջոցով 2013 թվականին իրենց ուսուցումը շարունակել են բժշկական համալսարանի 6 շրջանավարտ:

ՀՀ առողջապահության նախարարության և ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի համագործակցության արդյունքում ժամանակավոր մարզ է գործուղվել վիրաբուժ, մանկաբարձ-գինեկոլոգ, անեստեզիոլոգ: ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի ինտերնետային կայքում տեղադրվել է բժիշկ-մասնագետների թափուր հաստիքների բազան, որը պարբերաբար թարմացվում է:

Աղյուսակ 3 Առողջապահության ոլորտի արդյունքային ցուցանիշները.

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Թիրախ	2013 թ. փաստացի
Ռազմավարական նպատակ 1 Բժշկական ծառայությունների որակի և մատչելիության բարձրացում			
Ծրագիր 1 Արբահիվանդանոցային ք.օգ. որակի բարելավում 1.1 Մարզում առողջության առաջնային պահպանման որակի և մատչելիության բարձրացում՝ ամբողջ մարզի տարածքում ընտանեկան բժշկի ինստիտուտի կայացում	• Ընտանեկան բժիշկների որակյալ ծառայություններից օգտվող բնակչության տեսակարար կշիռը • ազգային օրացույցի ըստ տարիքի ազգաբնակչության ընդգրկվածությունը պատվաստումներում • սկրինինգային ծրագրերի՝ /գարկերակային ճնշման չափում, կրծքագեղձի, արզանդի վզիկի, շականակագեղձի քաղցքեղ վաղ հայտնաբերում/ ազգաբնակչության ընդգրկվածությունը ըստ տարիքի • առողջ երեխային վարման ծավալի ապահովում/100%/ • ՄՀԻՎ ապահովում ամբուլատոր պայմաններում /100%/ • նորածինների կրծքով սնուցման ընդգրկվածություն • Ընտանեկան բժշկի կողմից առողջ ապրելակերպի քարոզչություն	85% /92-95%/ /88-92%/ /100%/ /100%/ /90%/ /100%/	81% 93% 86% /100%/ /100%/ /100%/

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

1.2 Արտահիվանդանոցային դիսպանսերային և նեղ մասնագիտական բուժօգնության որակի և մատչելիության բարձրացում /էնդոկրինոլոգիական, ինֆեկցիոն, հոգեբուժական, սրտաբանական, տուբերկուլյոզային, մաշկավեներաբանական, արյունաբանական, մանկաբարձգինեկոլոգիական/ ամբողջովին ընդգրկելով մարզի տարածքի գյուղական և քաղաքային համայնքներում բնակվող բնակչությանը	ա/էնդոկրինոլոգիական ծառայության գծով՝ կոմատոզ վիճակով հոսպիտալիզացիայի ցուցանիշի նվազում դիաբետով հաշվառված հիվանդների առաջնակի հաշմանդամության մակարդակի իջեցում, գյուղումետրիայի կատարման մակարդակի ավելացում բ/ուռուցքաբանական՝ վաղ հայտնաբերված հիվանդների թիվը ընդհանուրի մեջ գ/ սրտաբանական ծառայությունների գծով՝ բարդություններով հոսպիտալիզացված հիվանդների թիվը հաշվառված հիվանդների թվին դ/գյուղերում և քաղաքներում դիսպանսերային սպասարկման մեջ ընդգրկված բնակչության հավասար տեսակարար կշիռ ե/հղիների վաղ ընդգրկման , սեռավարակների նկատմամբ հղիների հետազոտման, վաղաժամ ծնդաբերության բացառման, հետծննդյան շրջանում ծննդկանների ընդգրկման, կանանց կոնսուլտացիայի կողմից • Պապ-տեսթի մեջ կանանց ընդգրկվածության, • 15 տարեկան աղջիկների զարգացման գնահատման ընդգրկվածության, սկրինինգային ցուցանիշներ բարձրացում/	/K=0/,/ /50-60%/ /K=0/ 50/50% 100%/100%/100%/100% 95-100% 100%	K=0 42.5% K=0 45.5/55.5 % 70%/100%/85%/97.5% 60% 92%
1.3 Անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի որակի և մատչելիության բարձրացում	• անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովվող ազգաբնակչության շրջանում մերժված դեպքերի նվազում • տրամադրված դեղորայքի ամբողջականության և նպատակային հասցեագրվածության տեսակարար կշիռը	0% 90 %	8% 68%
1.4 Լաբորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների որակի և մատչելիության բարձրացում մարզի ամբողջ բնակչության համար Առաջնահերթ միջոցառումներ Արտահիվանդանոցային բուժ. օգնության գծով մատուցված ծառայությունների որակի ապահովում, որակը բնորոշող նոր ցուցանիշների ներդրում	• ա/ ախտորոշման համար երևան ուղեգրված հիվանդների տեսակարար կշիռը հետազոտված հիվանդների ընդհանուր թվի մեջ • բ/ գյուղական համայնքներում արտագնա ախտորոշիչ այցելությունների հաճախականության բարձրացում • Ծրագրի իրականացման համար կպահանջվի 850.0 մլն. դրամ	ոչ ավելին քան 10 % Տարեկան 4 անգամ	4% Տարեկան 1 անգամ
Ծրագիր 2 Հիվանդանոցային /երկրորդ մակարդակի/ ծառայությունների որակի և մատչելիության բարձրացում			

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

2.1. մոր և մանկան առողջության պահպանման ծառայությունների բարելավում	ա/ պերինատալ մահացության ցուցանիշի նվազում. Կապանի և Սիսիանի, Մեղրու տարածաշրջան. ԲԿ-ներում/, բ/ մայրական մահացության բացակայություն	մինչև 10 պր 0	12.5պր 0
	գ/ մանկական մահացության ցուցանիշի նվազում /	մինչև 7.0պր	9.6պր
2.2 երկրորդ մակարդակի հիվանդանոցային ծառայության որակի և մատչելիության բարելավում	ա/ հիվանդանոցային մահաբերության ցուցանիշի նվազում	0.7%	0.9%
	բ/ հիվանդի բուժման միջին տևողության նվազում/ մահճ.-օր/	6.4	6.9
	գ/ վիրաբուժական գործունեության ակտիվության բարձրացում%	17%	12.8
	դ/պլանային և անհետաձգելի վիրաբուժության համաչափ զարգացում	60/40	50/50
	ե/ հետվիրահատական բարդությունների նվազում %	100%	89%
զ/ կլինիկական և ախտաբանաանատոմիական ախտորոշումների չհամընկնելու հաճախականության նվազում %			
է/ սուր սիրտանոթային ախտորոշմամբ հիվանդների առաջնակի հաշմանդամության և մահացության ցուցանիշի նվազում			
թ/ օնկոլոգիական ախտորոշումով հիվանդների պարբերական բուժման արդյունավետության բարձրացում / 5-ամյա ապրելիության ցուցանիշի բարձրացում/:			
ժ/ներհիվանդանոցային վարակի բացակայություն	0	0	
2.3 շտապ օգնության ծառայությունների բարելավում	ա/առավելագույն ժամկետը /30 րոպից ավելին՝ կանչը ստանալու և սպասարկելու մեջ ընկած ժամանակահատված/ գերազանցող կանչերի թվի բացառում բ/ սպասարկված մասնագիտացված կանչերի տեսակարար կշիռը բարձրացում գ/ կրկնակի կանչերի տեսակարար կշռի նվազում	0% 80%	5% 50%
Առաջնահերթ միջոցառումներ Հիվանդանոցային բուժ. օգնության գծով մատուցված ծառայությունների որակի ապահովում	• Ծրագրի իրականացման համար կպահանջվի 800.0 մլն. դրամ, այդ թվում <<Մոր և մանկան առողջության պահպանում>> ծրագրի իրականացման համար՝170.0 մլն.դրամ		
Ռազմավարական նպատակ 2 Բժշկական հաստատությունների ռեսուրսների բարելավում			
Ծրագիր 1 Բուժ. հաստատությունների շենքային պայմանների բարելավում	ա/<<Կապանի ԲԿ>>թերապևտիկ մասնաշենքի վերակառուցում, բ/<<Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ>>նոր մասնաշենքի կառուցում/համաշխարհային / ՀԲ վարկային ծրագրով/	Ընթացքի մեջ է	Ընթացքի մեջ է Ընթացքի մեջ է

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

Առաջնահերթ միջոցառումներ ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի կողմից հսկողության իրականացում ժամանակացույցի շեղումները բացառելու նպատակով	գ/«Սիսիանի ԲԿ» պոլիկլինիկական մասնաշենքի վերակառուցման ավարտ/ 16.0 մլն. դրամ/ դ/ «Գորիսի ԲԿ» դիարանի կառուցում, տուբերկուլթզային բաժանմունքի վերանորոգում / 70.0 մլն.դրամ/		Չի իրականացվել Ավարտված է Չի իրականացվել
Ծրագիր 2 Բուժհաստատությունների տեխնիկական ռեսուրսների բարելավում Առաջնահերթ միջոցառումներ Սարքավորումների հասցեական բաշխման նկատմամբ հսկողության սահմանում	ա/ բժշկական կենտրոնների նորաձնային և մանկական բաժանմունքների հագեցում ժամանակակից սարքավորումներով ք/ԱԱՊԿ հագեցում անհրաժեշտ միջոցներով որակի նոր ցուցանիշների ներդրման գործընթացը ապահովելու նպատակով գ/«Քաջարանի ԲԿ» հագեցում նորագույն սարքավորումներով/ 100.0 մլն դրամ/		Ավարտված է Չի իրականացվել Ավարտված է
Ծրագիր 3 Բուժհաստատությունների կադրային ռեսուրսների բարելավում Առաջնահերթ միջոցառումներ ՀՀ առողջապահության նախարարության կողմից ուղեգրված մասնագետների կենցաղային պայմանների ապահովման նկատմամբ հսկողության սահմանում:	ա/Նեղ մասնագիտակա հետդիպլոմային նպատակային կրթում պետական պատվերի շրջանակներում ք/ԱԱՊ ոլորտի բժիշկների, միջին բուժանձնակազմի շարունակական կրթում «Տուբերկուլոզի դեմ պայքարի», Մալարիա, ՄԻԱՎ-ի ազգային ծրագրի շրջանակներում և ոչտարափոխիկ հիվանդությունների կանխարգելում թեմաներով բնակչության կրթում Բարձր որակավորում ունեցող բժժկների թախտոր հաստիքների նվազում	20 Իրականացվել է	8 Իրականացվել է

4.3.3 Խնդիրները

Բժշկական արդյունավետության բարձրացման կարևոր բաղադրիչներից մեկը արտահիվանդանոցային բուժօգնության բարելավումն է: Ընտանեկան բժշկության ինստիտուտի ներդրումը մարզում դեռևս չի իրականացվել ամբողջովին, որը

պայմանավորված է, հիմնականում Կապանի ԲԿ ԱԱՊ ոլորտի բժշկների տարիքային առանձնահատկությամբ /միջին տարիքը-60/ և մասնագիտացման դասընթացների անմատչելիության /վայրը և տնողությունը/ պատճառով:

ԱԱՊ ոլորտում կանխարգելիչ սկրինինգների ցուցանիշները բարձրացնելու և ընդլայնելու ինչպես նաև նեղ մասնագիտական և դիսպանսերային բուժօգնության մեջ ընդգրկվածության, որակի ցուցանիշների ապահովման համար անհրաժեշտ է գյուղական համայնքներում իրականացնել մատուցվող ծառայությունների բարելավում հաշվի առնել ՀՀ Սյունիքի մարզի առանձնահատկությունները (բարձր լեռնային պայմանները, համայնքների միջև ընկած տարածությունը, գյուղական վայրերում ապրողների թիվը, սեռը, տարիքը և այլն):

Անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի թիրախային ցուցանիշը մասամբ ապահովվել է, սակայն այս գործընթացի որակը ապահովելու համար անհրաժեշտ է տրամադրվող դեղորայքի ցանկը վերանայել, ընդգրկելով արդի խմբերի դեղորայք:

Հիվանդանոցային բուժօգնության որակի բարելավման առումով անհրաժեշտ է նվազեցնել մանկական, պերինատալ մահացության և հիվանդանոցային մահաբերության ցուցանիշները, համաչափ զարգացնել պլանային և անհետաձգելի վիրաբուժությունը:

Դեռ լուծված չէ բժշկական հաստատությունների մի շարք ծառայությունների կադրային հագեցվածության խնդիրը:

4.3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Ոլորտի առջև ծառայած խնդիրների լուծումը հրատապ է և պահանջում է.

1.<<Կապանի ԲԿ>> տեղամասային սկզբունքով աշխատող թերապևտների և մանկաբույժների համար <<ընտանեկան բժշկություն>> մասնագիտացման դասընթացները իրականացնել անհատական ծրագրով առանց հիմնական աշխատանքային գործընթացի ընդհատման:

2.Գյուղական ազգաբնակչության նեղ մասնագիտական բուժօգնության և լաբորատոր-գործիքային հետազոտությունների մատչելիության, ինչպես նաև ԱԱՊ ոլորտում որակի ցուցանիշները ապահովելու համար, անհրաժեշտ է կազմել այցելությունների ժամանակացույց՝ հաստատված հիմնադրի կողմից և գործընթացի նկատմամբ իրականացնել շարունակական մշտադիտարկում: Գործընթացը էլ ավելի արդյունավետ դարձնելու համար անհրաժեշտ է նաև գյուղական ԱԱՊԿ ապահովել անհրաժեշտ սարքավորումներով:

3.Անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի ցանկը ընդլայնելու համար անհրաժեշտ է իրականացնել համագործակցություն այն համայնքների հետ, որոնք բժշկական ծրագրեր իրականացնելու համար նախատեսել են ֆինանսական միջոցներ: Բացի այդ, ընկերությունների կողմից այդ գործընթացը էլ ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով, անհրաժեշտ է արդիականացնել հիվանդների հաշվառման և անհրաժեշտ դեղորայքի պահանջարկի ու հաշվառմա հաշվետվություններ ներկայացնելու գործընթացը

5. Մանկական և պերինատալ մահացության ցուցանիշի նվազեցման համար անհրաժեշտ է բացառել այն հանգամանքները, որոնք նպաստում են մանկական և պերինատալ մահացությանը՝ այլ տարածքներից (Քաշաթաղի շրջան) բարձր ռիսկի խմբերի հղիների նկատմամբ սահմանել հսկողություն, իրականացնել մարզի առաջատար մասնագետների կողմից անհրաժեշտ խորհրդատվություն:

6. Անհրաժեշտ է իրականացնել արդի կադրային քաղաքականություն՝ այն է պետական պատվերի շրջանակներում միջնորդագիր տրամադրել միայն այն մասնագիտությունների գծով, որոնք մարզի համար ունեն հրատապ նշանակություն՝ շտապ օգնության, նեոնատալ, մանկական անեստեզիոլոգիա և ռեանիմատոլոգիա, ակնաբուժություն, էնդոկրինոլոգիա ծառայությունների գծով: Միաժամանակ անհրաժեշտ է մարզում բժշկական կադրերի աշխատանքը դարձնել հրապուրիչ՝ ապահովել նորավարտ բժշկներին բնակարանային պայմաններով, բարձր աշխատավարձով:

4.4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԵՐԵՒԱՆՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

4.4.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2013թ. մարզի զարգացման գերակա նպատակներից է սոցիալական ծառայությունների մատչելիության և որակի բարձրացումը: Այն կարող է իրագործվել սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ բնակչության իրազեկման բարձրացման, սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության միջոցառումների ընդլայնման, այդ կապակցությամբ սոցիալական ծառայություններ մատուցող պետական և ոչ պետական կառույցների համագործակցության, սոցիալական ծառայություններ մատուցող կադրերի շարունակական վերապատրաստման, սոցիալական ծառայության գործակալությունների նյութատեխնիկական բազայի բարելավման, ինչպես նաև սոցիալական ծառայությունների համակարգի կառավարման բարելավման միջոցով: Կարևոր է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրման միասնական համակարգի կառուցվածքագործառույթային մոդելի շրջանակներում միասնական ընդունարանների ստեղծումը:

Մարզում կապիտալի պակասի և ներդրումների ցածր մակարդակի արդյունք հանդիսացող գործազրկության պայմաններում տարբեր ոլորտների միասնական քաղաքականության իրականացմամբ է պայմանավորված զբաղվածության հիմնախնդիրների լուծման արդյունավետության բարձրացումը և գործազրկության նվազեցումը: Կարևոր է բնակչության արդյունավետ զբաղվածության ապահովման համար պայմանների ստեղծումը և գործազուրկների մրցակցությունը բարձրացնելու նպատակով մասնագիտական ուսուցման ծրագրերի քանակի ավելացումը:

Հաշմանդամներին մատուցվող ծառայությունների բնագավառում ծառայությունների տրամադրումը ուղղված է հաշմանդամների վերականգնման և պրոթեզաօրթոպեդիկ օգնության ու ծառայությունների մատուցման կազմակերպման բարելավմանը, որը կնպաստի հասարակության մեջ նրանց ինտեգրմանը: Վերականգնման արդյունքում նրանք հնարավորություն ունեն աշխատելու՝ մասամբ հոգալու իրենց, ինչպես նաև՝ իրենց ընտանիքի սոցիալական խնդիրները, որն այսօր մեր երկրի սոցիալական քաղաքականության և աղքատության հաղթահարման ծրագրի, ինչպես նաև «Հայաստանի Հանրապետությունում հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի և «Հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության 2006-2015 թթ. ռազմավարության» պահանջներից է:

Մարզի համար սոցիալական և երեխաների իրավունքների պաշտպանության բնագավառում կարևորվում է սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության ծառայությունների ընդլայնումը:

Նշված միջոցառումների իրականացման համար ակնկալվում է պետության և դոնոր կազմակերպությունների աջակցությունը:

4.4.2 Իրականացման առաջընթացը

Խոցելի ընտանիքներին աջակցության ոլորտում մարզում շարունակվել է անապահով խավի անվճար սննդապահովման ծրագրի իրականացումը:

<<Առաքելություն Հայաստան>> հասարակական բարեգործական կազմակերպության ֆինանսավորմամբ մարզում գործում է 2 բարեգործական ճաշարան, որտեղ 250 հոգի օրական մեկ անգամ ստանում են տաք սնունդ:

Մարզում զբաղվածության ոլորտի հիմնական խնդիրը եղել է զբաղվածության կարգավորման պետական ծրագրերի իրականացումը, որոնք ուղղված էին բնակչության արդյունավետ զբաղվածության ապահովման համար պայմանների ստեղծմանը:

2013թ. մարզում ստեղծվել է 458 նոր աշխատատեղեր, որոնցից 245-ը գործող ձեռնարկություններում:

Զբաղվածության 4 տարածքային կենտրոններում գրանցված 7017 աշխատանք փնտրող քաղաքացիներից 4012 ունեցել են գործազուրկի կարգավիճակ, որոնցից 513 ստացել են գործազրկության նպաստ՝ 18000 դրամի չափով:

Սյունիքի մարզպետարանի աջակցությամբ «Հայաստանի և սոցիալական հարցերի նախարարության «Զբաղվածության պետական ծառայություն» գործակալությունը 2013թ. հոկտեմբերի 11-ին կազմակերպել է աշխատանքի տոնավաճառ, որտեղ գործատուների կողմից առաջարկվել է 249 աշխատատեղ: Տոնավաճառի ընթացքում աշխատանքի են տեղավորվել 118 աշխատանք փնտրող քաղաքացիներ: Ներկա պայմաններում միայն տարբեր ոլորտների միասնական քաղաքականության իրականացմամբ է հնարավոր ապահովել զբաղվածության հիմնախնդիրների լուծման արդյունավետության բարձրացումը և գործազրկության նվազեցումը:

Տարեցներին մատուցվող ծառայությունների բնագավառում ծառայությունների տրամադրումը ուղղված է տարեցների սոցիալական սպասարկման և խնամքի ծառայությունների տրամադրմանը: Վերջին տարիներին այս բնագավառում պետության կողմից իրականացվող քաղաքականությունն ուղղված է տարեցների, և հատկապես միայնակ և հաշմանդամ տարեցների կյանքի պայմանների բարելավմանը: Արժվանիկ գյուղում գտնվող տարեցների սպասարկման կենտրոնում խնամվում են 10 շահառուներ:

Հաշմանդամներին հասարակության մեջ ինտեգրման գործընթացը ապահովելու համար մարզային հանձնաժողովի կողմից «Հայաստանի և սոցիալական հարցերի նախարարություն է ներկայացվել հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության վերաբերյալ ծրագրային առաջարկներ 2013թ. տարեկան ծրագրերում ընդգրկելու նպատակով:

Սոցիալական սպասարկման համակարգի կառավարման բնագավառը կատարելագործելու նպատակով մարզի 4 քաղաքներում ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրման միասնական համակարգի կառուցվածքագործառնության մոդելի շրջանակներում միասնական ընդունարանների ստեղծման համար առաջարկվել են տարածքներ:

Սոցիալական ծառայությունների և ծրագրերի վերաբերյալ հասարակության իրազեկման ոլորտում սոցիալական աջակցության բնագավառում ընթացող ծրագրերի և դրանցում ընդգրկվելու չափանիշների վերաբերյալ հեռարձակվել է 13 հեռուստահաղորդում, որոնք նվիրված են եղել պետական նպաստների, զբաղվածության, ինչպես նաև նախկին ԽՍՀՄ խնայքանկի ՀԽՍՀ հանրապետական